

Den osynliggjorda hemmafrun i statistik, forskning och arkiv

Lena Marander-Eklund

Maj och andra hemmafruar

I Kristina Sandbergs augustprisade romantrilogi möter vi hemmafrun Maj och hennes vardagsbekymmer i svensk småstadsmiljö på 1940- och 50-talen (Sandberg 2010–2014). Sandbergs romaner har väckt stor uppmärksamhet genom att hon lyfter fram vardagsbestyr, gör dem till fängslande litteratur och eftersom hon ger röst åt en generation kvinnor som varit osynliga i det offentliga och som ofta tagits för givna. Det är särskilt trilogins sista del *Liv till varje pris* (Sandberg 2014) som förlänade henne priset. Juryns motivation löd:

Vissa livsresor förblir osynliga. Romanen *Liv till varje pris* är sista delen i en trilogi där varje del utgör ett eget helt. Med sitt epos om hemmafrun Maj visar Kristina Sandberg att inom en örnköldsviksvånings vägg kan rymmas en hel odysseé. Med distans och empati skildras ett skört och sårigt familjeliv i välfärdsstaten. Noggrant registreras matoset, tvättångorna, havsbrisens farliga sälta. Vi står bredvid Maj i köket med livets stora frågor och *vad kan hon hitta på åt dem till middag?*" (Norstedt 2014).

Sandberg har gestaltat 1940–60-talens svenska hemmafruar och deras vardagliga göromål i sina böcker. Böckerna omtalas i media som ett epos, som en modern feministisk klassiker, som en folklivsskildring, epokstudie och som en politisk rapport (Björkman 2014; Milles 2014). Böckerna kan läsas separat men ger i följd en förståelse för Majs agerande; varför hon är så osäker, varför det var så viktigt med en polerad fasad och varför hon har problem med familje-

livets utmaningar på ett privat plan, men också när det gäller det förändrade samhället på 1960-talet. Sandberg lyfter fram en grupp av kvinnor som tagits förgivna och som i hög utsträckning osynliggjorts, nämligen hemmafruarna.

I min forskning om hemmafruar på 1950-talet, som resulterade i boken *Att vara hemma och fru* (Marander-Eklund 2014), diskuterar jag motsvarande problematik med utgångspunkt i levnadsberättelser från det svenskspråkiga Finland.¹ En av de upptäckter jag inledningsvis gjorde var att hemmafrun osynliggjorts på många plan. Denna osynlighet fascinerar mig och jag kommer att ägna denna artikel till att studera orsakerna till den. Intressant är också att Sandbergs böcker och min forskning tidsmässigt sammanfaller. Det tycks finnas ett nytt samhälleligt intresse för att synliggöra hemmafrun och lyfta fram hennes erfarenheter som viktiga. Kristina Sandberg har velat ge röst åt kvinnor som Maj: ”Jag ville ge Maj plats. Jättemycket plats. Många ord. Göra henne väldigt synlig. Hela hennes liv var annars osynligt, det hon gjorde, vad hon tänkte och hur hon levde var länge nedvärderat” (Schottenius 2014). En avsikt med min bok var att bidra till denna synlighet men också att beskriva de komplexa och mångfacetterade erfarenheter som ingår i hemmafrulivet. Jag önskade också förstå de kvinnor som är en generation äldre än jag och som valt hemmafruskapet eller som de själva uttrycker det ”blivit hemmafruar”.

Artikeln syftar till att resonera kring olika

Moderskapet uppfattades som kvinnans främsta uppgift. Mor läser för barnet medan far är fördjupad i *Det Bästa*. 1957.

skäl till varför hemmafrun osynliggjorts. Av den orsaken kommer artikeln inte att fokusera på hemmafruarnas erfarenheter utan jag ämnar diskutera på vilka sätt hemmafrun tidigare osynliggjordes i såväl statistik, forskning som i traditionsarkiven. Jag utgår från situationen i Finland men gör vissa kopplingar till Sverige. 1950-talet omtalas ofta som hemmafruarnas guldålder och hade många liknande drag i hela västvärlden, men den tog sig relativt olika uttryck i Sverige och Finland (Wikander 1999:158). För att klargöra detta inleder jag med ett avsnitt om hemmafrun i Sverige respektive Finland under denna tid.

Hemmafrun i Sverige och Finland

Hemmafrun framställs ibland som en idealkvinna med hemmet som arbetsplats och med barnuppfostran och hushållsarbete som främsta uppgift. Hennes värv ses då som ett yrke med uppfostran av kommande generationer som en central uppgift (Nätkin 1997; Åkerman 1983:159). Hemmafrun som företeelse har dock sitt ursprung i tanken om societetsdamen som var befriad från arbete. Speciellt i borgerliga kretsar sågs hemmafruskapet som en livsbana för flickor från välbärgade

hem, samtidigt som idealet med en hemmavärande mamma även förekom i arbetarfamiljer (Hirdman 1992:200; Markkola 1994:152). Hemmafrun som en ny profession uppkom i samband med framväxten av medelklassen, då urbaniseringen och industrialiseringen separerade arbetet från familjelivet. Detta ledde till en ny arbetsfördelning mellan män och kvinnor. Kvinnans uppgift blev att ta hand om hus och hem, och mannens att sköta om familjens försörjning, vilket gjorde kvinnan ekonomiskt beroende av mannen (Oakley 1976:32; Myrdal & Klein 1957:13–14). Modellen med en mamma som var hemmafru och en förvärvsarbetande pappa speglar också ett amerikanskt ideal om en välfungerande och lycklig familj (Parsons 1955:22). Detta ideal, kombinerat med tanken om kvinnans plats i nationsbygget som mor, tar sig uttryck i den så kallade hemmafruperioden (Nätkin 1997:22). Idealet spreds till i stort sett hela västvärlden under tiden före och efter andra världskriget, också till Sverige och Finland. Tillvaron som hemmafru sanktionerades politiskt genom sambeskattning, för Finlands del mellan åren 1943 och 1975 och för Sveriges del mellan 1952 och 1971. Detta gjorde

det ekonomiskt fördelaktigt för en familj att den med den lägre lönen, oftast kvinnan, stannade hemma. Skattesystemet innebar att makarnas sammanlagda inkomster bestämde skattesatsen (Bergholm 2011:34; Bergström Miles 2006).

Under mellankrigstiden hade förvärvsarbete blivit allt vanligare bland gifta kvinnor i Finland (Hytönen & Koskinen-Koivisto 2011:9). Attityderna till kvinnligt förvärvsarbete blev alltmer positiva och det började ses som något normalt (Satka 1994:69). Tanken var att kvinnan skulle klara av att kombinera förvärvsarbete och moderskap (Julkunen 1999:87). Denna tanke sammanlänkas i det efterkrigstida Finland med en idé om moderskapet som kvinnans främsta uppgift. Man ansåg att kvinnorna skulle fokusera på reproduktion för att kompensera det bortfall som kriget förorsakat och för att garantera ekonomisk tillväxt. Detta ledde till ett slags hemkult, där hemmet och moderskapet sågs som samhällets medelpunkt (Satka 1993:58).

Kvinnors delaktighet i förvärvslivet i samband med kriget framställs ofta som en parentes, och den kvinnliga arbetskraften sågs här som en reserv (Oakley 1976:56–58). Beträffande svenska förhållanden talades det om kvinnlig samhällstjänst för unga stadskvinnor, som skulle hjälpa de arbetstygda husmödrarna på landet (Overud 2005:218). I Finland var situationen en annan. Under krigsåren behövdes kvinnornas arbetsinsats inom olika områden. Det var fråga om insatser för att ersätta männen, som hade förflyttats till krigstjänst, inom jordbruk, industri och handel (Satka 1993:63). Frivilliga arbetsinsatser organiserades av olika kvinnoföreningar och ett arbetsobligatorium infördes (Sysiharju 1997).

Kvinnorna fick lära sig nya yrken och arbetade bland annat på byggen och i gruvor eller som busschaufförer (Kallioniemi 2003:125–127). Samtidigt som kvinnorna fått ett gott självförtroende beträffande sin arbetsförmåga genom insatser i arbetslivet under krigsåren,

var det ändå fråga om ett av krigen framtvingat undantag (Satka 1993:90). Att kvinnornas andel ökade i yrkeslivet berodde på en större efterfrågan av arbetskraft. De behövdes i produktionen under krigsåren, och många stannade kvar efter att kriget tagit slut. Den ekonomiska tillväxten ledde till ett ökat behov av arbetskraft. Dessutom skapades nya typer av arbetsplatser inom servicesektorn vilka ansågs vara lämpade för kvinnor. Men också förändringar i värderingar anges som orsak till de finländska kvinnornas höga frekvens inom förvärvslivet. De goda erfarenheterna av förvärvsarbete gjorde att kvinnorna i allt större utsträckning sökte sig till arbetslivet. Detta innebar att kvinnans andel i yrkeslivet snarare ökade än minskade efter kriget, till skillnad från vad som skedde i många andra västeuropeiska länder (Jallinoja 1985:251). Parallellt fanns också en tanke om att kvinnorna skulle återgå till hemmets härd med moderskapet som huvudsyssla (Satka 1994:93; Ollila 1990:338).

I Sverige var hemmafruarnas antal mycket större än i Finland samtidigt som gifta kvinnors arbete utanför hemmet i vissa fall uppfattades som ett samhällsont (Myrdal & Klein 1957:17). Efterkrigstiden framställs i Sverige som en tid då kvinnorna förpassades till hemmets härd (Wikander 1999:44–46). Det tog sig uttryck i hemmafru-perioden, som i Sverige hade sina glansdagar under 1930–50-talen med ett stort antal hemmafruar. De ekonomiska förutsättningarna för en familj att kunna leva på en lön var också bättre i Sverige än i Finland. På 1960-talet sjönk antalet hemmafruar i Sverige när kvinnorna övergick till lönearbete. Över en halv miljon svenska kvinnor fattade beslutet att gå ut på arbetsmarknaden på 1970-talet. Det var fråga om en utveckling där välfärdsstaten möjliggjorde att omsorgsarbete prissattes och övergick till statens ansvarsområde. Hemmafrun började uppfattas som en förlegad institution till följd av jämställdhetssträvandena (Axelsson 1992:22–152).

Även i Finland förväntades kvinnorna trä-

da tillbaka i arbetslivet och bereda plats för männen som kom hem från krigstjänst (Holmila 2008:5–12). Men enligt finska arbetssociologer förverkligades denna återgång till hemmet inte i någon större utsträckning. De menar att kvinnorna här inte återgick till hemmafruskap på samma sätt som i USA och i andra europeiska länder (Asp & Peltonen 1991:117; Korhonen 1994:26). Gifta mödrar som yrkesarbetade fick samhällelig acceptans. Även en bättre levnadsstandard och högre grad av självständighet blev en morot för de finländska kvinnornas engagemang i arbetslivet (Asp & Peltonen 1991:117–118).

Hemmafrun i statistiken

Hemmafruarnas antal var stort i Sverige, samtidigt som kvinnor med erfarenhet av att ha varit hemmafruar existerade även i Finland. I ett kommittébetänkande om kvinnans plats i samhället framkommer att andelen gifta kvinnor i arbetslivet var hög i Finland i början av 1960-talet. I en europeisk jämförelse kommer Finland som enda västland på åttonde plats med dryga 30 procent förvärvsarbete kvinnor, tillsammans med Österrike. I jämförelsen kommer Sverige på 13:e plats (*Naisten asemaa* 1970:38).

Enligt Finlands officiella statistik var antalet hemmafruar drygt en halv miljon år 1950. Av dessa var ca 130 000 hemmafruar i städer och knappa 250 000 jordbrukarhustrur eller hemmafruar som bodde på landsbygden (*Statistisk årsbok för Finland* 1955:43). Här görs alltså ingen skillnad mellan fysiskt arbetande kvinnliga jordbrukare och hemmafruar med eventuellt tjänstefolk (jfr Vattula 1981:52–53). Kvinnor som inte arbetade inom industri, handel och service har alltså sammanfogats till en grupp där hemmafruarna inte kan urskiljas. Samtidigt ger de statistiska uppgifterna en fingervisning om att kvinnor utanför den ”officiellt” förvärvsarbete befolkningen var relativt stor i början av 1950-talet. Enligt vissa uppgifter var ca 15 procent av populationen hemmafruar/hemmamammor år

1950 (Haavio-Mannila 1968:49; Haapala 1993:14). Samtidigt konstateras att en hemmafrutillvaro på heltid började bli allt mera sällsynt. År 1967 stod 384 000 kvinnor helt utanför arbetsmarknaden (*Naisten asemaa* 1970:124).

I undersökningen *Ansioyö ja perheene-mäntä* [Förvärvsarbetet och husmodern] från år 1956, utförd av Hushållscentralen i Finland, framkommer att knappt hälften av de gifta kvinnorna i Finland var i förvärvsarbete år 1950. Av dessa var ca en femtedel mammor med barn under 18 år. I undersökningen studeras den förvärvsarbete gifta kvinnan med utgångspunkt i frågor om hur äktenskapet inverkar på frånvaro från arbetet och vad kvinnans förvärvsarbete innebar för skötseln av hemmet och dess medlemmar. Undersökningen ville hitta orsaker till gifta kvinnors förvärvsarbete (Salomaa 1956:5). Att en sådan fråga ställdes i mitten av 1950-talet tyder på att en hemmavarande mamma uppfattades som det normala och att kvinnligt förvärvsarbete utmanade denna norm. I statistiken har således hemmafruarna dels osynliggjorts, dels har man funderat över det höga antalet hemmafruar. Detta kan te sig paradoxalt men kan förklaras genom att idealet var en tillvaro som hemmafru, samtidigt som de i en statistik som uppgjordes på basis av förvärvsarbete inte framträder.

Frågan om hemmafruarna i statistiken är inte entydig eftersom de i vissa fall hade otyypiska arbeten eller arbetade hemifrån. Medicinerna Gunilla Carlstedt och Annika Forssén har med utgångspunkt i livsberättelser studerat hemmafruars liv och hälsa, och kommit fram till att många svenska kvinnor som identifierade sig som hemmafruar de facto ofta hade både betalda och obetalda uppgifter utanför hemmet. Detta arbete tenderade att hamna utanför statistiken eftersom det ofta utfördes utanför den officiella arbetsmarknaden. Detta ledde till att kvinnorna trots inkomster och arbete registrerades som hemmafruar (Carlstedt & Forssén 2003:41).

Under denna tid var den sociala tryggheten i Finland relativt underutvecklad i jämförelse med de övriga nordiska länderna. Lagen om arbetspension kom till år 1962 och sjukförsäkringslagen år 1963 (Järvinen 2012:155). Före det kunde kvinnorna i viss utsträckning arbeta men registrerades ändå som hemmafruar. Enligt sociologen Merja Kinnunen har kvinnor ofta placerat sig på en sekundär arbetsmarknad, vilket också lett till löneskillnader mellan män och kvinnor (Kinnunen 2001: 18). Samhällsvetaren Anu Suoranta påpekar att trots att kvinnorna i Finland under krigsåren klarade sig mycket bra i yrkeslivet ledde detta inte automatiskt till en högre värdering av kvinnors arbete. Kvinnors ofta icke-typiska arbete värderades sämre än ett heltidsarbete. Typiskt för kvinnligt arbete, innan man gick in för kollektivavtal, var att det inte alltid var fråga om fasta anställningar, utan kvinnorna kallades in till arbete då behov fanns (Suoranta 2009:40–45). Orsakerna till att hemmafruarna osynliggjorts i statistiken är således mångfaldiga.

Hemmafrun i forskningen

I finländsk forskning om arbete framgår med tydlighet, speciellt i den äldre litteraturen, att det finländska samhället inte influerades av tillbaka-till-familjen-politiken på samma sätt som i många andra europeiska länder. Samtidigt framkommer tanken om att kvinnorna i vissa fall förväntades säga upp sig eller blev uppsagda från sitt lönearbete när de gifte sig eller senast då barn var på väg (Suonoja 1992: 385). Denna tanke tyder på en relativt stark influens av hemmafruidealet. Frågan är då varför hemmafrun osynliggjorts i äldre forskning. Min tolkning av osynliggörandet av hemmafrun är att den tidiga forskningen har betonat kvinnligt förvärvsarbete och påverkats av föreställningen om den hårt arbetande finska kvinnan.

Flertalet forskare som studerat den finländska kvinnans relation till arbete påpekar att den finländska kvinnan alltid har arbetat.

Så gör sociologen Elina Haavio-Mannila som betonar att kvinnorna arbetat inom hemmen, inom lantbruk och produktion, som företagare eller som löntagare. Hon menar att en borgerlig familjemodell med en försörjande far och en hemmavarande mor inte hann etablera sig här (Haavio-Mannila 1984:49). Tyvärr diskuterar Haavio-Mannila inte orsakerna till detta, men jag antar att det kan vara fråga om samverkan mellan olika faktorer. En orsak var att andelen tjänstemannafamiljer med ekonomiska möjligheter att leva endast på en lön var ganska liten i Finland. Medelklassen var helt enkelt liten här. Hemmafruskapet var en klassfråga i och med att fabriksarbetande kvinnor och landsbygdens kvinnliga befolkning inte alla gånger hade ekonomiska förutsättningar för en familjeideologi med en part som ekonomiskt försörjer och en som sköter om hushållet. Raija Julkunen påpekar att ett samhälle i ekonomisk tillväxt inte hade råd att ha kvinnor hemma, utan de behövdes för att få landet på fötter (Julkunen 1999:80). Istället var den arbetande modern en central tanke som kopplades till fattigdom, till det agrara samhällets dominans och till avsaknad av ekonomiska förutsättningar för den borgerliga familjemodellen (Julkunen 1994:184–185).

En annan orsak till att hemmafruskapet osynliggjorts i finländsk forskning kan vara att föreställningen om den hårt arbetande kvinnan har haft genomslagskraft i människors tankar. Historikern Pirjo Markkola omtalar värderingen av hårt arbete, ett arbets-etos, och föreställningen om den starka kvinnan som en del av en nationell berättelse. Därför har den aktiva och arbetande finska kvinnan varit viktig i skrivandet av finländsk historia (Markkola 2002:79–82). Av den orsaken fick hemmafrun inte plats i den nationella berättelsen. Samhällsvetaren Raija Julkunen anser att det agrara samhället banade väg för en samexistens mellan könen på arbetsmarknaden. Detta gjorde också att hårt arbete och styrka blev viktigare egenskaper

för en kvinna än att vara attraktiv och utgöra ett smycke som mannen kunde visa upp. Den finländska kvinnans identitet har, enligt Julkunen, byggts på styrka och överlevnad. Men den gifta kvinnans förvärvsarbete är också kopplat till den höga värderingen av arbete i det finländska samhället, till en kultur där arbetet står i centrum (Julkunen 1999:87–92). Senare forskning påpekar att det är missvisande att anta att det finländska samhället inte påverkades av hemmafruideologin. En av dem är forskaren i socialt arbete, Mirja Satka, som anser att efterkrigstiden utmärks av en hemkult med mål att återgå till en familjeform med en hemmavarande mamma (Satka 1993:70).

Frågan om huruvida hushållsarbete ska uppfattas som ett arbete har diskuterats i forskningen. Nationalekonomen Laura Harmajas analys på 1920-talet tydde på att värdet av hemarbetet visst kunde beräknas i pengar. Hon menade att husmödrarnas arbete i hemmet väl kunde jämföras med det arbete som näringsidkarna utförde (Harmaja 1928:22). Värdet av hemarbetet har ansetts vara en blind fläck i ekonomiska analyser.

Inte heller i svenska studier har hemmafrun lyfts fram speciellt mycket.² Om nu hemmafrun inte har varit i fokus för forskningen har däremot husmodern och hushållsarbetet varit det, som ett led i att säkerställa kvinnors inflytande och hemarbetets status. Andra orsaker till att hemarbetet uppmärksammades i forskning och samhällsdiskussion var en arbetsmarknadskris, befolkningskris och folkhemsbygget under 1930-talet och framöver (Lövgren 1993:157–160). Hushållsarbetet skulle uppfattas som ett yrke bland andra, eftersom uppfostran av nya generationer sågs som en viktig uppgift. Brita Åkerman, som pläderade för att hemmets dolda arbete skulle göras mera synligt, var en av dem som vände sig till husmödrar och menade att de hade inflytande i samhället via sina uppgifter i hushållet. På så sätt betonade hon den kvinnliga särarten men önskade också ett mera jämställt

samhälle med män som påverkades av kvinnans livsrytm (Lövgren 1993:169; Åkerman 1983: 159). Forskningen kring hemarbetet, och på så sätt även hemmafrun, har varit en del av en politisk agenda. Det är ganska tunn-sätt med nordiska folkloristiska och etnologiska studier om hemmafrun eller för den delen om husmödrar.³ Här utgör Hilde Danielsens antropologiskt inspirerade studie, med fokus på norska hemmafruars erfarenheter, ett undantag (Danielsen 2002).

Internationellt sett har hemmafrun i viss utsträckning lyfts fram i forskningen. I studien om hemarbetets värdering under olika tider i USA lyfter historikern Glenna Matthews fram hemmafruns långa och hedersamma historia. Enligt henne har hemmet som arbetsplats nerverderats och hemmafrun förbisett i historiska studier. Därför vill hon lyfta fram hemmets, hemarbetets och hemmafruns betydelse, något som hamnat i skymundan när konsumtion i stället för produktion blev medelklasskvinnornas främsta sysselsättning från 1930-talet och framåt. Matthews menar att kvinnorna genom att handla färdigförpackad mat i opersonliga supermarketer fråntogs sin ursprungliga uppgift att förvalta hemmet som en värdefull plats. Hemmafrun begränsades till att bli en chaufför åt sina barn och tjänarinna åt familjemedlemmarna. Detta gjorde henne otillfredsställd och nervös, till "bara" hemmafru. Hon vill alltså lyfta fram hushållsarbetet som ett viktigt hantverk (Matthews 1987:182–185).

Feministiska studier har däremot ifrågasatt hemmafruidealet (t.ex. Oakley 1976; Hirdman 2007). En klassiker på temat är Ann Oakleys studier om hemmafrun och hemarbetets sociologi i brittiska förhållanden. Hon definierar en hemmafru som ekonomiskt beroende av sin man och det arbete hon utför uppfattas inte som ett egentligt arbete (Oakley 1978; Oakley 1976). Historikern Yvonne Hirdman anser att en genusordning med separata och också icke-ifrågasatta uppgifter för mannen och hustrun innebar en föreställd harmoni som

byggde på manligt styre och ett osynliggörande av kvinnan (Hirdman 2007:17).

De svenska samhällsdebattörerna och forskarna Alva Myrdal & Viola Klein kritiserar hemmafruns instängda tillvaro i *Kvinnans två roller* (1957). De ansåg att kvinnan skulle komma ut från hemmet, bana nya vägar och kräva en plats i produktionsordningen. Kvinnor borde få tillträde till ”manliga” uppgifter och borde kunna förena hemliv med förvärvsarbete. Ett yrkesliv för kvinnor motiverades med ökad livslängd och att familjerna blivit mindre. Myrdal och Klein ansåg att sköta om en man, efter det att barnen flyttat ut, inte var en tillräcklig uppgift för en kvinna (Myrdal & Klein 1957:61–65). Agendan var rätt klar, kvinnorna skulle ut i arbetslivet senast då barnen flugit ur boet.⁴

Tystnaden kring hemmafrun kan alltså ha att göra med att hemmafrun har uppfattats som ointressant på grund av hennes underordnade position, associationerna till sysslolöshet, manligt tolkningsföreträde av vad arbete egentligen är och på grund av hemarbetets låga status (Oakley 1976:5). På så sätt kan tystnaden i sig ses som ett resultat av en given genusordning. Sociologerna Lesley Johnson och Justine Lloyd påpekar att den andra vågens feminister har ett problematiskt förhållande till hemmafrun, och framställde henne som ”den andra” till skillnad från kvinnor som gjort någon form av yrkeskarriär och gjort ”nytta” (Johnson & Lloyd 2004:2).⁵ Detta kan anges som en orsak till att hemmafrun varit osynlig i många studier.

Hemmafrun i arkiven

När jag begav jag mig till traditionsarkiv för att se hur hemmafruar gestaltats i materialet blev jag förvånad över den totala tystnad som mötte mig. Tystnaden gällde både de gånger jag analyserade hela frågelistor och då jag gjorde systematiska sökningar i fritextdatabaser. I de fall hemmafrun berörs i arkivmaterialet handlar det om korta omnämningar av typen ”jag var hemmafru” eller ”min mamma

var hemmafru” när intervjupersonen/frågelistsvararen presenterar sig och sin familj. Hemmafruns erfarenheter har således tidigare inte varit av kulturvetenskapligt intresse, eller också har de setts som något så självklart att varken forskaren eller den som svarat på frågelistor eller gett intervjuer ansett det vara viktigt att framhäva dem. Men det kan också ha att göra med den omvärdering av hemmafrun som skedde på 1960-talet, då hemmafruinstitutionen ifrågasattes av kvinnliga politiker och jämställdhetsaktivister, med påföljd att hemmafruarna började uttrycka sig förklemmande om sin position och beskriva sig som ”bara” en hemmafru (Mickwitz et al. 2006: 197).

Att hemmafrun har förblivit osynlig i traditionsarkiven kan bero på kulturvetarnas blindhet, det vill säga vår oförmåga att intressera oss för det (alltför) vardagliga. Detta trots att kulturanalys går ut på att främmande göra sig för det självklara och på så sätt kunna studera också det som ter sig självklart och därmed förblir osynligt (Ehn & Löfgren 2001:169). Till kulturvetarnas försvar måste påpekas att livets alla aspekter inte kan eller har kunnat studeras redan på grund av resursbrist.

En annan orsak till att ett tema som hemmafruar inte har uppfattats som kulturvetenskapligt intressant kan vara att det inte har setts som kopplat till traditioner, om man med dessa avser kulturella element, seder och bruk som överförs från släktled till släktled. Hemmafrun kom i andra hand när allmogens seder och bruk studerades. Fram till 1960-talet låg fokus för de svenskspråkiga folkloristernas insamling på allmogebefolkningens traditioner. Folket likställdes då med den rurala befolkningen som ansågs vara oberörd av moderniteten. Från och med 1970-talet började man studera olika samhällsgrupper, och speciellt arbetarnas, barnens och ungdomarnas traditioner stod i fokus (Wolf-Knuts 2000: 131). Det var först på 1970-talet som 1900-talet blev av intresse inom etnologin (Arvids-

Syjunta vid Högvalla seminarium i huslig ekonomi på 1950-talet.

son 2001:54–57). Nu blev det urbana livet samt också borgerligheten föremål för ett visst intresse (jfr Frykman & Lövgren 1985). I dagens läge innefattar folkloristikens folk vem som helst, små grupper som delar gemensamma värderingar (Dundes 1980:7). Ändå har hemmafrun inte varit i blickfånget när folks traditioner eller vardagsliv skulle dokumenteras.

Att fokus så länge låg på bondebefolkningen och dåtid innebär också att folklorister och andra kulturvetare relativt sällan har studerat 1950-talet med fokus på vardagslivet. På senare tid kan ett ökat intresse för tiden skönjas; speciellt populärkulturella fenomen har tilldragit sig intresse, men också vardagslivet. Orsaken till det bristande intresset för 1950-talets vardagsliv i tidigare forskning kan sökas i den historiska kontexten; epoken kom i skuggan av kriget. Men det har också skett ett metodologiskt skifte inom kulturvetenskaperna, där man från 1970-talet och framåt intresserat sig för samtidsstudier och inte längre blickat tillbaka (Gudmundsson & Silvén 2006:5–10). Bakåtblickandet resulterade i dokumentation av försvinnande förete-

elser, något som man har kallat för en ”brandkårsmentalitet” – etnologer och folklorister skulle skynda sig att ta vara på kulturella fenomen som antogs försvinna (Isacson & Silvén 2006:155). 1950-talet blev därför ett ”mellanrum” när det gäller dokumentering och föremål för färre undersökningar än under dels förkrigstiden, dels 1970-talet och framöver.

Att hemmafrun är en kvinna och dessutom en kvinna som i stort sett har stått utanför den offentliga sfären menar jag spelar en väsentlig roll för osynliggörandet av henne. Precis som tanten, eller över lag äldre kvinnor har hemmafrun reducerats till osynlighet (Lövgren 2012:43). Under feminismens andra våg på 1960- och 70-talen önskade man synliggöra kvinnor – forskning skulle göras av kvinnor, om kvinnor och för kvinnor. Detta ledde till att studier om kvinnliga författare skrevs samt kvinnors liv i olika kulturer beskrevs (Gemzöe 2008:126). Genom att beakta kvinnors erfarenheter ville man forma och förändra tolkningen av det förflutna (Marander-Eklund & Östman 2011:11). Men denna önskan att synliggöra kvinnan i skapandet av tradi-

tionsmaterial syns vare sig i folkloristernas eller i etnologernas samlingar vid Åbo Akademi. I Folkkultursarkivets (SLS) frågelistor syns kvinnolivet däremot i en viss, om också blygsam, utsträckning eftersom här återfinns listor som till exempel behandlar vårdyrket, barn och barnuppfostran samt städning – teman som kopplas till kvinnans livssfär.⁶ Hemmafrun är antagligen ”fel” sorts kvinna för att ha varit kulturvetenskapligt intressant. Detta menar jag hänger ihop med att hemmafrun är ett borgerligt medelklassfenomen. Hon har inte uppfattats som exotisk som allmogekvinnan, inte förtryckt som arbetarklassens kvinnor, men heller inte kreativ och målmedveten som kvinnor i medelklassens yrkesliv. Dessutom fanns hon inom hemmets sfär med uppgifter med låg status. Däremot har kulturvetare vid de olika traditionsarkiven diskuterat den kvinnliga överrepresentationen bland dem som svarar som ett problem (Hagström & Marander-Eklund 2005:18). Meddelarstaben vid de olika traditionsarkiven består oftast av äldre kvinnor. Ändå syns inte hemmafrun här. Det kulturvetenskapliga ointresset för hemmafrun kan också ha att göra med att kulturanalysen med rötter i *Cultural Studies* alltsedan 1970-talet med stor genomslagskraft fokuserat på kritik av makten i form av mansdominans, rasism och kolonialism. I detta sammanhang sattes forskningsblicken på sexuella och etniska minoriteter (Lundgren 1997).

När jag började gräva lite djupare i arkivens gömmor visade det sig att tystnaden kring hemmafrun, som jag inledningsvis upplevde, inte helt kom att stämma. Vid genomgång av Etnologiska samlingarna (KIVÅ) och Folkloristiska samlingarna vid Åbo Akademi (IF) fann jag många korta omnämningar och några få beskrivningar gällande hemmafruns liv. Jag har också letat efter gestaltningar av hemmafruns erfarenheter i frågelistsvar i Folkkultursarkivet (FKA) vid Svenska litteratursällskapet i Finland. Här skedde urvalet av frågelistor utifrån arkivper-

sonalens bedömning.⁷ Frågelistorna har helt andra frågeställningar än de som jag behandlar i min undersökning. Min uppgift blev sålunda att i texter med fokus på närliggande ämnen hitta spår av livet som hemmafru. Dessutom hittade jag några svar på uppropet ”Berätta om ditt kvinnoliv”, som institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi gjorde (1996) och som behandlade hemmafruars tillvaro. När jag skapade materialet för studien, använde jag mig av ordet för att söka eftersom gestaltningen av hemmafruns erfarenheter på intet sätt var given i arkivmaterialet. När jag satte igång och letade, något som många gånger kändes som att söka efter nålar i en höstack, upptäckte jag att det visst fanns gestaltningar av hemmafrun i arkivmaterialet, som på många sätt var både intressanta och givande. I slutändan måste jag erkänna att arkiven inte alls ekade av total tystnad kring hemmafrun utan det gäller att vara enveten och veta vad man letar efter. Det fanns inga explicita samlingar om hemmafruar, men i det arkiverade materialet omtalas hemmafruar och de berättar om sina liv. Det har bara inte setts som en frågeingång från arkiven.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att hemmafrun osynliggjorts i statistiken eftersom en sådan kategori inte varit av intresse då statistiken gjorts. Kvinnor utanför arbetslivet kan ha varit allt från bondhustrur, kvinnor som arbetade på ett atypiskt sätt med hemmet som bas eller kallats på arbete då behov funnits, till hemmafruar med tjänstefolk. I forskningen har hemmafrun osynliggjorts eftersom många forskare i Finland ansåg att hon här inte var aktuell på samma sätt som i andra västländer, utan kvinnor har uppfattats som hårt arbetande och alltid på ett eller annat sätt som en del av den nationella berättelsen om Finland. Först på senare år har man insett att också Finland påverkades av hemmafruideologin under 1950-talet och framöver. Även i traditionsarkiven har hon osynliggjorts eftersom hon varit för vanlig, kulturvetenskapligt

ointressant eller ”fel” sorts kvinna. Samtidigt kan jag konstatera att hemmafrun lämnat spår i arkiven, men att det innebär ett fokuserat letande för att hitta dessa spår. Berättelsen om hemmafrun har funnits men inte uppmaningen att berätta om henne. Osynliggörandet av hemmafrun, som Maj i Kristina Sandbergs romaner och min studie om finländska förhållanden, verkar grunda sig på en likartad logik trots att ländernas ekonomiska situation såg olika ut under efterkrigstiden.

Orsakerna till varför hemmafrun just nu är aktuell på ett sätt som framkommer i Sandbergs romaner, har jag inte gått in på och lämnar frågan därhän. Intressant är ändå att vardagslivet i form av till exempel erfarenheter av städning just nu efterfrågas av Folkminnesarkivet i Uppsala och att städning som fenomen nyligen studerats i Maria Antas bok *En stor bok om städning* (2013). Kanske är det dags att lyfta fram också detta så kallade osynliga arbete.

Lena Marander-Eklund, lektor
Folkloristiska institutionen
Åbo Akademi

Nyckelord: hemmafruar, 1950-talet, hemarbete, kvinnor, osynlighet

Noter

- 1 Materialet för denna studie består av arkiverade intervjuer och frågelistmaterial, levnadsberättelser, intervjuer som jag själv gjorde med kvinnor som var unga på 1950-talet samt veckotidningar. Materialet härstammade från Cultura, kulturvetenskapliga arkivet vid Åbo Akademi, Institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi och Folkkultursarkivet vid Svenska litteratursällskapet i Finland.
- 2 Nationalekonomen Margareta Gisselberg har undersökt hushållsarbetet i *Att stå vid spisen och föda barn* (1985) med syfte att söka förklara hur hemarbetet har organiserats i Sverige mot bakgrund av samhällsliga faktorer. Hon menar att kvinnan/husmodern har ett ansvar för reproduktion som förhindrar henne att förvärsaarbete på samma villkor som männen (Gisselberg 1985:

182). Christina Axelsson har studerat orsakerna till varför hemmafrun försvann (Axelsson 1992). I svensk kontext har hemmafruar undersökts inom ramen för kvinnohistoria av bl.a. Yvonne Hirdman (t.ex. 1992, 2000, 2007).

- 3 Etnologen Lissie Åströms studie om kvinnors liv i tre generationer utgår från tanken om att kvinnorna förväntades stå för sammanhållning och omsorg i familjen. Här möter vi hemmafruar från olika tider och samhällsklasser (Åström 1986). Andra exempel på etnologiska studier som beaktar hemmafruar är Kerstin Gunnemarks avhandling om Kortedalabornas förhållningssätt till sin stadsdel på 1950-talet (Gunnemark 1998).
- 4 Samma tankar återfinns på 1940-talet hos Rakel Jalas, verksam inom befolkningskommissionen i Finland (Nätkin 1997:84).
- 5 Andra vågens feminism kallas den period på 1960–70-talen då man fokuserade på den genusordning som ledde till kvinnans underordning. Då kunde kvinnliga sysslor som handarbete tolkas som förspild kvinnokraft, något som inte gör nytta (Gemzöe 2008:30–38).
- 6 Frågelistan om vårddyrket (SLS 1946), barn och barnuppfostran (SLS 2049) samt städning (SLS 1728).
- 7 ”Våra vardagssysslor” (SLS 1493), ”Giftermål och bröllop” (SLS 1875), ”Minnen från vårddarbete” (SLS 1946) och ”Barnavård och barnuppfostran” (SLS 2049).

Referenser

Otryckta källor

Helsingfors, Svenska litteratursällskapet i Finland
Folkkultursarkiv, SLS 1493 Våra vardagssysslor, SLS 1728 Städning i hemmet, SLS 1875 Giftermål och bröllop, SLS 1946 Minne från vårddarbete, SLS 2049 Barnavård och barnuppfostran.
Åbo, Åbo Akademi, Institutet för kvinnoforskning
Berätta om ditt kvinnoliv. 1995 KLiv 1–130.

Litteratur

Antas, Maria 2013: *En stor bok om städning*. Helsingfors: Söderström.
Arvidsson, Alf 2001: *Etnologi. Perspektiv och forskningsfält*. Lund: Studentlitteratur.
Asp, Erkki & Matti Peltonen 1991: *Työelämän sosiologia*. Helsinki: Otava.
Axelsson, Christina 1992: *Hemmafrun som försvann, Övergången till lönearbete bland gifta kvinnor i*

- Sverige 1968–1981*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Bergström Miles, Eva 2006: Särbeskattning och sambeskattning. I: *Deklarationen 100 år och andra tillbakablickar*. Skatteverket www.skatteverket.se/download/18.../21601_06.pdf (Hämtat 7.1.2015)
- Bergholm, Tapio 2011: Työyhteiskunta ja sukupuolijärjestelmän muutos 1945–2008. I: *Työtä tekee mies, nainen*. Kirsi-Maria Hytönen & Eerika Koskinen-Koivisto (red.). Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.
- Björkman, Anders Q. 2014: Valförtjänt succé för Kristina Sandberg. I: *SvD kultur* 24.11.2014. http://www.svd.se/kultur/kulturchefen-valfortjant-succer-for-sandberg_4132311.svd (hämtat 5.1.2015)
- Carlstedt, Gunilla & Annika Forssén 2003: Kvinnor under hemmafruns årtionden. Vad gjorde de egentligen? I: *Häften för kritiska studier* 2.
- Danielsen, Hilde 2002: *Husmorhistorier. Norske husmødre om menn, barn og arbeid*. Oslo: Spartacus.
- Dundes, Alan 1980: *Interpreting folklore*. Bloomington: Indiana University press.
- Ehn, Billy & Orvar Löfgren 2001: *Kulturanalyser*. Malmö: Gleerups.
- Frykman, Jonas & Orvar Löfgren 1979: *Den kultiverade människan*. Lund: Liber.
- Gemzöe, Lena, 2008 [2002]: *Feminismer*. Stockholm: Bilda.
- Gisselberg, Margareta 1985: *Att stå vid spisen och föda barn. Om hushållsarbete som kvinnoarbete*. Umeå: Umeå universitet.
- Gudmundsson, Magnus & Eva Silvén 2006: Tjugofem år i fält. I: *Samtiden som kulturarv. Svenska museers samtidsdokumentation 1975–2000*. Eva Silvén & Magnus Gudmundsson (red.). Stockholm: Nordiska museet.
- Gunnemark, Kerstin 1998: *Hembygd i storstad. Om vardagslivets och den lokala identitetens premisser*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Haapala, Pertti 1993: Suomalaisen hyvinvointivaltion rakennehistoria. I: *Hyvinvointivaltio ja historian oikut*. Pertti Haapala (red.). Tampere: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.
- Haavio-Mannila, Elina 1984: Itsenäisyyden ajan suomalainen nainen. I: *Sukupuolten tasa-arvo historiassa*. Helsinki: Kouluhallitus.
- Haavio-Mannila, Elina 1968: *Suomalainen nainen ja mies. Asema ja muuttuvat roolit*. Porvoo, Helsinki: WSOY.
- Hagström, Charlotte & Lena Marander-Eklund 2005: Att arbeta med frågelistor. En introduktion. I: *Frågelistan som källa och metod*, Charlotte Hagström & Lena Marander-Eklund (red.). Lund: Studentlitteratur.
- Harmaja, Laura 1928: *Husmoders ekonomiska gärning*. Stockholm.
- Hirdman, Yvonne 2007: *Gösta och genusordningen. Feministiska betraktelser*. Stockholm: Ordfront.
- Hirdman, Yvonne, 2000 [1989]: *Att lägga livet till rätta. Studier i svensk folkhemspolitik*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Hirdman, Yvonne 1992: *Den socialistiska hemmafrun och andra kvinnohistorier*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Holmila, Antero 2008: Jälleenrakentamisen narratiivit ja niiden muototuminen Suomen lehdistössa 1944–1945. I: *Elore* 2/2008.
- Hytönen, Kirsi-Maria & Eerika Koskinen-Koivisto 2011: Johdanto. Miehet ja naiset suomalaisessa palkkatyössä ja sen tutkimuksessa. I: *Työtä tekee mies, nainen*. Kirsi-Maria Hytönen & Eerika Koskinen-Koivisto (red.). Jyväskylä: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.
- Isacsson, Maths & Eva Silvén 2006: Historia med framtidsvittring. I: *Samtiden som kulturarv. Svenska museers samtidsdokumentation 1975–2000*. Eva Silvén & Magnus Gudmundsson (red.). Stockholm: Nordiska museet.
- Jallinoja, Riitta 1986: Miehet ja naiset. I: *Suomalaiset. Yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana*. Tapani Valkonen et al. (red.). Juva: WSOY.
- Johnson, Lesley & Justine Lloyd 2004: *Sentenced to everyday life. Feminism and the housewife*. Oxford, New York: Berg.
- Julkunen, Raija 1999: Gender, work, welfare state. Finland in comparison. I: *Women in Finland*. Helsinki: Otava.
- Julkunen, Raija 1994: Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luvun käänteenä. I: *Naisten hyvinvointivaltio*. Anneli Anttonen et al. (red.). Tampere: Vastapaino.
- Järvinen, Eija 2012: Sosiaalipolitiikan muutos Suomessa 1960-luvulta tälle vuosituhannella. I: *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia*. Kari Paakkunainen (red.). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kallioniemi, Jouni 2003: *Hemmafronten 1939–1945*. Åbo: Gummerus.
- Kinnunen, Merja 2001: *Luokiteltu sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Korhonen, Mirjami 1994: *Kotiäidin hyvinvointi, tyytyväisyys ja tulevaisuuden suunnitelmat*. Kajaani: Kajaanin ammattikorkeakoulu 1994.
- Lundgren, Eva 1997: Cultural studies och populärkulturens politik. I: *Kulturella perspektiv* 3/1997.
- Löfgren, Britta 1993: *Hemarbete som politik. Diskussioner om hemarbete, Sverige 1930–40-talen, och*

- tillkomsten av Hemmens Forskningsinstitut. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Lövgren, Karin 2012: 'Ååå tanter, ååå tanter'. Tantrepresentationer och forskning. I: *Tanten, vem är hon? En (t)antologi*, Umeå: Boréa.
- Marander-Eklund, Lena 2014: *Att vara hemma och fru. En studie av kvinnligt liv i 1950-talets Finland*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet.
- Marander-Eklund, Lena & Ann-Catrin Östman 2011: Biografiska betydelser. Norm och erfarenhet i levnadsberättelser. I: *Biografiska betydelser. Norm och erfarenhet i levnadsberättelser*. Lena Marander-Eklund & Ann-Catrin Östman (red.). Hedemora: Gidlunds.
- Markkola, Pirjo 2002: Vahva nainen ja kansallinen historia. I: *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Tuula Gordon et al. (red.). Tampere: Vastapaino.
- Markkola, Pirjo 1994: *Työläiskodin synty. Tampere-laiset työläisperheet ja yhteiskunnallinen kysymys 1870-luvulta 1910-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Matthews, Glenna 1987: *'Just a housewife'. The rise and fall of domesticity in America*. New York: Oxford University press.
- Mickwitz, Margaretha et al. (red.). 2006: *100 år av jämställdhet?* Otalampi: Sahlgren.
- Milles, Ulrika 2014: Ulrika Milles kommenterar Sandbergs Augustpris. I: *SVT Kulturnyheter* 24.11.2014. <http://www.svt.se/kultur/bok/ulrika-milles-om-sandbergs-augustpris>. (Hämtat 5.1.2015).
- Myrdal, Alva & Viola Klein 1957: *Kvinnans två roller*. Stockholm: Tidens.
- Naisten asemaa tutkivan komitean mietintö 1970*: Komiteanmietintö 1970: A 8. Helsinki: [Valtioneuvoston kanslia].
- Norstedts 2015: Norstedts, författare, Kristina Sandberg. http://www.norstedts.se/bocker/utgiven/2014/Host/sandberg_kristina-liv_till_varje_pris-inbunden/ (Hämtat 5.1.2015).
- Nätkin, Ritva 1997: *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset*. Helsinki: Gaudeamus.
- Oakley, Ann 1976 [1974]: *House Wife*. Middlesex: Penguin.
- Oakley, Ann 1978 [1974]: *The Sociology of Housework*. Oxford: Martin Robertson & Co.
- Ollila, Anne 1990: Perhe – ura vai vankila. I: *Naisen elämä. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit*. Kari Immonen (red.). Helsinki: Otava.
- Overud, Johanna 2005: *I beredskap med Fru Lojal. Behovet av kvinnlig arbetskraft i Sverige under andra världskriget*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Salomaa, Sirkku 1956; *Ansiotyö ja perheenemäntä*. Helsinki: Kotitalouskeskus.
- Sandberg, Kristina 2010: *Att föda ett barn*. Stockholm: Norstedts.
- Sandberg, Kristina 2012: *Sörja för de sina*. Stockholm: Norstedts.
- Sandberg, Kristina 2014: *Liv till varje pris*. Stockholm: Norstedts.
- Satka, Mirja 1994: Sota-ajan naiskansalaisen ihanteet naisjärjestöjen arjessa. I: *Naisten hyvinvointivaltio*. Anneli Anttonen et al. (red.). Tampere: Vastapaino.
- Satka, Mirja 1993: Sota-aika perhekäsitysten ja sukupuolten suhteiden murroksena. I: *Hyvinvointivaltio ja historian oikut*. Pertti Haapala (red.). Tampere: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.
- Schottenius, Maria 2014: Kristina Sandberg. ”Jag vill ge Maj plats. Jättemycket plats. Många ord. Göra henne synlig”. I: *DN Kultur* 9.6.2014. <http://www.dn.se/kultur-noje/kristina-sandberg-jag-vill-ge-maj-plats-jattemycket-plats-manga-ord-gora-henne-synlig/> (Hämtat 5.1.2015).
- Statistisk årsbok för Finland 1955*. Helsingfors 1955.
- Suonoja, Kyösti 1992: Kansalaisten parhaaksi – yhteistuntoa ja politiikkaa. Sosiaali – ja terveysministeriö 1939–1992. I: *Suuriruhtinaskunnasta hyvinvointivaltioon. Sosiaali- ja terveysministeriö 75 vuotta*. Pekka Haatanen & Kyösti Suonoja. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Suuranta, Anu 2009: *Halvennettu työ. Pätkätyö ja sukupuoli sopimusyhteiskuntaa edeltävissä työmarkkinakäytännöissä*. Tampere: Vastapaino.
- Sysiharju, Anna-Liisa 1997: Naisten Työvalmiusliitto työpalvelun aloittaja ja vastuun kantaja. I: *Työtytöt, Naisten vapaaehtoinen työpalvelu 1941–1945*. Helsinki: Edita.
- Vattula, Kaarina 1981: Perhetalous ja naisen työt. I: *Naisen historiallisuus. Yhteiskunta – yksilö – sukupuoli. Seminaariraportti*. Leena Alanen et al. (red.). Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Wikander, Ulla 1999: *Kvinnoarbete i Europa 1789–1950. Genus, makt och arbetsdelning*. Stockholm: Atlas Akademi.
- Wolf-Knuts, Ulrika 2000: *Ett bättre liv. Finlands-svenskar i Sydafrika. Om emigration och hemlängtan*. Åbo: Migrationsinstitutet.
- Åkerman, Brita 1983: 'Ha maten färdig när mannen kommer hem'. Historien om kvinnans uppgifter. I: *Den okända vardagen. Om arbetet i hemmen*. Brita Åkerman et al. (red.). Stockholm: Akademitratur.
- Åström, Lissie 1986: *I kvinnoled. Om kvinnors liv genom tre generationer*. Malmö: Liber.

SUMMARY

The Invisible Housewife – in Statistics, Research and Archives

This article discusses the reasons why the housewives of the 1950s have been made invisible in statistics, research and archives. The focus is on the situation in Finland, drawing parallels to the conditions in Sweden. Housewives were not a category of interest when statistics were drawn up in the 1950s. All women outside of the sphere of full-time paid work were put into one category in statistics, with the result that women's work, often non-typical in nature, ended up being invisible. The housewife has drawn no interest in earlier research, at least in Finland, due to the idea that women have always been hardworking as part of a national narrative of Finland. Later on, researchers have realized that Finland was also influenced by the housewife ideology in the 1950s. Housewives are

also missing from the archives on tradition due to the fact that there has been little interest in them as concerns cultural studies. Even in studies of everyday life, the housewife has been too mundane – doing invisible housework – to catch any researcher's interest. Another reason for the lack of interest is that she was perceived as the "wrong" kind of woman among women living in middle-class surroundings. There has been information out there about housewives based on women's experiences, but there has been no request for narrations due to the low social status of housework.

Keywords: housewives, 1950s, housework, women, invisibility